

TRATĂRI ALE ESENȚEI, CONȚINUTULUI ȘI CĂILOR DE ASIGURARE ȘI SPORIRE A COMPETITIVITĂȚII ECONOMICE

VADIM MACARI, dr., conf. cercet., IEFS

This paper studied some of the core concepts dealing with the essence, content, some paths and factors of ensuring and increase of the economic competitiveness, i.e. the phenomenon that refers to the outcome of socio-economic development of countries. Economic competitiveness is examined in close interdependence with the integration of comparative and competitive advantages of a country, with change in quality of economic growth and globalization.

Keywords: economic competitiveness, economic growth, competitiveness of the country, socio-economic development, competitive type of reproduction, comparative and competitive advantages, socially oriented consumer market.

În articol sunt studiate câteva dintre conceptele care tratează esența, conținutul, unele căi și factori de asigurare și sporire a competitivității economice, fenomen care se referă la rezultatul final al dezvoltării social-economice a țărilor. Competitivitatea economică este examinată în strânsă interdependență cu integrarea avantajelor comparative și concurențiale ale țării respective, cu schimbarea calității creșterii economice și globalizarea.

Cuvinte cheie: competitivitate economică, creștere economică, competitivitate a țării, dezvoltare social-economică, tip competitiv de reproducere, avantaje comparative și concurențiale, piață de consum social orientată.

JEL Classification: O01, O03, O 16, O21

Introducere. Sporirea competitivității economice naționale e una din prioritățile strategice pentru Republica Moldova.

Republica Moldova a participat la conferința Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare de la Rio-de-Janiero (iunie 1992) și a semnat Declarația Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare, angajându-se să demareze procesul de tranziție la modelul de dezvoltare durabilă, să elaboreze și să implementeze strategii și planuri de acțiuni naționale, conforme principiilor de bază ale dezvoltării durabile.

Strategia de la Lisabona (2000) a fost așezată pe trei piloni: competitivitate economică, incluziunea socială și protejarea mediului ambiant, iar dezvoltarea durabilă a fost determinată ca principiu atotcuprinzător al tuturor politicilor europene. Ulterior, în scurt timp, sporirea competitivității economice a devenit, efectiv, problema centrală a dezvoltării.

Scopul central al Strategiei de la Lisabona (2000) – sporirea continuă a calității vieții – trebuie atins prin asigurarea prosperității, coeziunii sociale și protecției mediului. Ultimele trei au predicat și trei **dimensiuni respective ale dezvoltării sustenabile:** societate, economice și mediu. Iar **conceptul de calitate a vieții** a fost definit ca „totalitatea condițiilor de ordin economic, social, ecologic, spiritual etc., care asigură integritatea și echilibrul vieții biologice, dezvoltarea continuă și durabilă a personalității umane”.

Conținutul de bază. În statele UE aspectul economic al dezvoltării durabile este monitorizat prin intermediul unor **indicatori statistici** din trei grupe, care caracterizează dezvoltarea economică propriu-zisă, investițiile și competitivitatea economică, dintre care putem evidenția:

- Indicele anual de creștere a PIB-lui, inclusiv per locuitor;
- PIB per locuitor în prețuri curente;
- PIB-ul per locuitor raportat la puterea de cumpărare;
- Indicele inflației și al prețurilor de consum;
- Volumul și structura investițiilor;
- Volumul și structura fluxurilor comerciale;
- Productivitatea forței de muncă;
- Intensitatea energetică a economiei;
- Cheltuielile totale pentru dezvoltare și cercetare raportate la PIB;
- Cheltuielile publice pentru învățământ, raportate la PIB [1].

Savantul economist rus, Ăpștein A., afirmă că față de orice problemă economică pot fi realizate, în fond, una din două abordări – științifică și liberală. Apropo, orice recomandare pentru a lua decizii în sfera economiei poate fi științifică, care se referă în mod indirect la știință și antiștiințifică.

Gradul caracterului științific al unei recomandări se determină în conformitate cu **indicatorii interni și externi** ai diferitor abordări ale reformelor. **Indicatorul extern** este prezența sau lipsa formulării criteriului eficienței recomandării și a tezelor de bază inițiale ce determină specificul acestei recomandări. În cazul abordării științifice se formulează obligatoriu și tezele inițiale, și criteriul eficienței. În cazul abordărilor când se referă indirect la știință sau antiștiințifice, tezele și criteriul numite nu sunt formulate.

Ca *indicator intern* al calității recomandării se prezintă, în primul rând, atât prognoza consecințelor combinării optime a intereselor naționale curente și viitoare, cât și, în al doilea rând, determinarea acelor grupuri sociale, interesele cărora sunt legate de recomandările date.

Apoi se examinează abordarea liberală și științifică a competitivității. Pentru un liberal contemporan, afirmă autorul, problema competitivității este problema competitivității mărfii și firmei (întreprinderii). Cine nu e capabil să producă o marfă competitivă măcar pe piața internă (conform corelației preț-calitate), acela va fi scos din joc.

De aceea trebuie de ghidat de principiile comerțului liber, ca producția importată să stimuleze producătorul autohton de a lucra mai bine, iar puterea – de a crea condițiile necesare pentru aceasta, în particular, impozite mai mici.

Această abordare este îndreptățită doar în cazul a trei condiții: a) guvernarea este orientată spre supraviețuirea curentă cu crearea pentru viitor a condițiilor pentru sporirea ritmurilor creșterii economice; b) mărfurile autohtone sunt necompetitive cu cele importate doar din cauza unui management slab; c) reducerea impozitelor nu afectează constantele sistemului general, ce reflectă echilibrul intrasistemic între necesități, prețul de piață al forței de muncă și costul reproducerii populației, inclusiv a pensionarilor.

Scopul dirijării trebuie să fie de a transfera țara ca ea să funcționeze pe principiul reguli de aur a acumulării – fiecare generație trebuie să acumuleze pentru viitor nu mai puțin, decât a primit de la cea precedentă. Aceasta e posibil doar în cazul, când ritmurile creșterii economice în perioada următoare nu vor fi mai joase decât în cea precedentă (magistrala economiei în extindere a lui fon Neiman). În lumea modernă competitivitatea țării, în ultima instanță, va fi determinată de capacitățile intelectuale și morale ale elitei științifice, politice și economice a societății de a materializa și a însuși principiile de bază ale abordării științifice a conducerii cu țara. Care țară va face aceasta mai repede, aceea va și învinge în lupta concurențială. Deși, în perspectiva îndepărtată, principiul concurenței va dispărea, deoarece problemele globale ale umanității vor putea fi soluționate cu succes doar în cazul transpunerii politicii economice pe principiul solidarismului, care presupune susținerea reciprocă în scopul majorării aportului fiecărui element al sistemului în obținerea unui rezultat final unic.

De competitivitatea țării, în condițiile globalizării, depind: a) ritmurile creșterii economiei naționale (PIB, gradul general de ocupare a populației, nivelul prețurilor și a inflației); b) posibilitățile bugetare ale statului de a soluționa problemele sociale; c) nivelul tensiunii sociale în societate, gradul încrederii populației față de putere; d) prestigiul și imaginea țării în lume și a reprezentanților săi.

Competitivitatea, prin funcția sa sistemică, se referă la rezultatul final al dezvoltării social-economice a țării, care, spre deosebire de indicatorii creșterii economice, nu poate fi falsificat [2].

La diferite etape ale dezvoltării industriale a economiei creșterea competitivității are loc în baza schimbării tipului de reproducție. La începutul sec. XX și până la al II-lea Război Mondial, în țările dezvoltate domina reproducerea lărgită, orientată spre creșterea economică. După al II-lea Război Mondial, pe fundalul revoluției tehnico-științifice s-au amplificat tendințele schimbării calității creșterii economice. Ca rezultat, în anii '60, ritmurile creșterii economice au început a juca pentru țările dezvoltate rolul de indicator principal – competitivitatea economiilor acestora creștea deja în baza altui tip de reproducere, care asigura nu doar pur și simplu creșterea, ci dezvoltarea lor social-economică. La rândul său, dezvoltarea social-economică în diferite economii avea loc în baza combinării diferitor tipuri de activitate. La etapa contemporană, în condițiile dominației transformărilor structurale în economia mondială în interesul tipurilor de activități de tehnologii înalte și scientointensive, al sferei de servicii și economiei cunoașterii, se păstrează mari deosebiri în structura economiilor unor țări aparte, ceea ce permite de a vorbi despre o diversivitate de tipuri de reproducere, despre deosebirile obiective și subiective ale proceselor de schimbare a tipurilor de reproducere în diferite țări.

Problema strategică generală constă în depășirea tendințelor de degradare a reproducerii și în asigurarea unei creșteri multiple a părții active a fondurilor fixe introduse, comparativ cu a celor excluse din producție. Când punerea în funcție a fondurilor fixe (activelor materiale pe termen lung) într-o măsură suficientă va depăși excluderea lor, atunci va începe faza creșterii economice durabile. Dacă renovarea acestor active va fi însoțită de schimbări ale caracteristicilor calitative și componenței lor, atunci va apărea posibilitatea de a soluționa concomitent problemele dezvoltării social-economice, necesare pentru formarea tipului competitiv de reproducere.

Tipul competitiv de reproducere se formează prin reînnoirea structurii economiei, creșterea numărului celor ocupați în știință, învățământ, sfera inovațională și cu tehnologii de vârf, reducerea consumului specific de materiale și energie în PIB etc. Din punct de vedere statistic, ameliorarea structurii economiei naționale se exprimă prin reducerea consumului specific de materiale și energie în PIB. Țările dezvoltate au redus și reduc în prezent acești doi indici, cu preponderență, din contul creșterii cu devansare a ritmurilor sporirii volumelor de producție și servicii cu o pondere înaltă a valorii adăugate comparativ cu ritmurile creșterii volumelor producerii carburanților, producției industriei extractive etc. Odată cu reducerea consumului specific de energie în economiile țărilor dezvoltate, producerea și consumul de energie electrică în expresie absolută nu se reduce, ci crește cu ritmuri nesemnificative.

Pentru a forma tipul competitiv de reproducere e necesar de a forma anumite institute de dezvoltare, ceea ce presupune modificarea legislației în vigoare care conține „portițe” pentru un comportament oportunist al businessului, „erodarea” și exportul capitalului. La fel, trebuie de a subvenționa cererea solvabilă internă și a exportului, precum și a asigura creditarea și finanțarea cu preferință a investițiilor în activele pe termen lung.

S-a format o piață de consum, pe care mărfurile cu prețuri accesibile pentru consumatorul în masă sunt de a

calitate joasă. Problema strategică constă în formarea unei piețe de consum social orientată. Pentru aceasta e necesar de a spori capacitatea de plată a consumatorului în masă, de a controla calitatea mărfurilor de consum, de a reglementa pe cale legislativă procedurile prețurilor cererii și consumului de masă [3].

Recunoscutul cercetător al problemelor competitivității, Michael Porter, în lucrarea sa „Международная конкуренция”, încă în 1990 constata că o definiție unanim acceptată a competitivității nu există. Pentru firme ea însemna posibilitatea de a concura pe piața mondială în condițiile existenței unei strategii globale; pentru mulți congresmani competitivitatea este soldul pozitiv al balanței comerțului extern, iar pentru unii economiști – costuri de producere mici la o unitate de producție, corelate cu cursul de schimb. Succesul firmei în competiție cu concurenții depinde, în primul rând, de situația din țară. Competitivitatea – iată de ce, în primul rând, sunt preocupate guvernele și cercurile industriale ale țării (vezi: Майкл Портер. Международная конкуренция. М: Международные отношения, 2003).

De obicei, scria în mai 2006 expertul Francois Benaroya, competitivitatea este definită ca o combinaire a activității cu succes pe piețele mondiale cu creșterea nivelului de viață a populației. Problema principală a unei definiții unanim acceptate a competitivității constă în faptul, că aceasta nu poate fi exprimată printr-un careva singur indicator economic.

Pornind de la scopul pe termen lung de a ridica nivelul de viață într-o anumită țară, este necesară combinarea următoarelor, în opinia lui M.Porter, componente ale competitivității: productivitatea, creșterea ei – premisă a creșterii stabile a veniturilor populației; competitivitatea pretului (ținând cont de cursul de schimb) – unul din factorii ce influențează capacitatea țării de a duce lupta concurențială pe piața mondială și de a crea locuri de muncă în țară; activitatea inovatoare și specializarea tehnologică formează noi idei și tehnologii care contribuie la dezvoltarea proceselor ce duc spre specializarea mondială în sectoarele cu creștere înaltă și ridicarea nivelului de viață; atractivitatea investițională, baza ei – mediul investițional favorabil ce influențează în mod decisiv productivitatea și activitatea inovatoare (vezi: Стратегия России. 2006. №5. С.61) [4].

Dezvoltarea rapidă a globalizării pune în fața țărilor problema strategiilor naționale de fructificare a avantajelor lor în noi condiții. În situația unui nou nivel al raporturilor goeconomice, globalizarea poate fi privită din punctul de vedere al creșterii bruste a spațiului concurențial goeconomic, în cadrul căruia acționează reguli comune de comportament, legislația internațională în sfera impozitelor, investițiilor, circuitului de capital și de capital uman etc.

Noțiunile de concurență și competitivitate în țările industriale se modifică pe parcursul a trei secole. Din punct de vedere istoric concepția de competitivitate se bazează pe teoria folosirii în diviziunea internațională a muncii a avantajelor relative ale economiilor naționale pentru a exporta în țările ce nu posedă astfel de avantaje și pentru importul produselor din țările care posedă avantaje comparativ cu economia țărilor importatoare.

În procesul dezvoltării industriale apăreau noi condiții concurențiale care modificau esența concurenței de la utilizarea cu preponderență a avantajelor comparative naționale spre utilizarea avantajelor concurențiale ce se schimbau dinamic, bazate pe realizări tehnico-științifice, inovații la toate fazele de la fabricarea mărfii până la vânzarea sa consumatorului. Avantajele comparative naturale sunt limitate și nu se reproduc, iar avantajele concurențiale legate de inovații, dezvoltarea capitalului uman, a intelectului, prin esența sa, sunt dinamice și nelimitate.

Conjugarea și integrarea avantajelor comparative și concurențiale sporesc radical competitivitatea țării în spațiul economic global. Crearea unor alianțe fiabile, schimbul între partenerii-concurenți cu realizări tehnico-științifice de vârf, cu inovații și tehnologii sunt pentru ei reciproc avantajoase. Concurența pentru veniturile consumatorului ia un caracter tot mai agresiv – supraviețuiește cel mai puternic inovator.

Actualmente concepția competitivității țării, consideră E. Iurcova, nu are un fundament analitic ce ar permite de a o interpreta univoc. Nu este clar principiul „agregării ramurale” a nivelelor competitivității. Trebuie țara să fie lider în toate ramurile sau doar cele principale pentru a-și spori competitivitatea?

Expertii Forumului Economic Mondial (FEM) abordează competitivitatea de țară în calitate de indicator generalizat ce determină ritmurile creșterii economice în țări concrete. Or, în acest caz apar mai multe întrebări ce nu au răspunsuri clare.

La modul practic, competitivitatea este capacitatea pentru o posibilă participare productivă a țării în competiția globală, în primul rând, în cea economică care, în fond, este o competiție, practic, în toate sferele vieții sociale. Importă mult și capacitatea țării de a utiliza intensiv spațiul informațional virtual.

Deci, pentru a elabora o strategie corectă de răspuns la provocările competitivității, e necesar de a structura problematica competitivității și de a defini elementele sale principale. Adică, e nevoie de a crea un tip de reproducere competitivă, apt de a asigura realizarea avantajelor concurențiale la toate nivelurile: microeconomic, miezoeconomic, regional, macroeconomic și mondoeconomic [5].

Concluzii. Strategia de la Lisabona (2000) a fost așezată pe trei piloni: competitivitate economică, incluziunea socială și protejarea mediului ambiant, iar dezvoltarea durabilă a fost determinată ca principiu atotcuprinzător al tuturor politicilor europene. Sporirea competitivității economice a devenit, efectiv, problema centrală a dezvoltării.

În statele UE, aspectul economic al dezvoltării durabile este monitorizat prin intermediul unor indicatori statistici din trei grupe, care caracterizează dezvoltarea economică propriu-zisă, investițiile și competitivitatea economică.

Orice recomandare pentru a lua decizii în sfera economiei poate fi științifică, care se referă în mod indirect la

știință și antiștiințifică. De asemenea, există *indicatori interni și externi* ai diferitor abordări ale reformelor.

În problema *competitivității* trebuie de ghidat de principiile *comerțului liber*, iar *puterea* trebuie să creeze condițiile necesare pentru aceasta. *Scopul dirijării* trebuie să asigure ca țara să funcționeze pe principiul *regulii de aur a acumulării* – fiecare generație trebuie să acumuleze pentru viitor nu mai puțin, decât a primit de la cea precedentă.

În lumea modernă *competitivitatea țării*, în ultima instanță, *va fi determinată* de capacitățile intelectuale și morale ale elitei științifice, politice și economice a societății de a materializa și a însuși principiile de bază ale abordării științifice a conducerii cu țara. *Competitivitatea*, prin funcția sa sistemică, se referă la *rezultatul final al dezvoltării social-economice* a țării, care, spre deosebire de indicatorii creșterii economice, nu poate fi falsificat.

Creșterea competitivității are loc în baza schimbării tipului de reproducție. Pe fundalul revoluției tehnico-științifice s-au amplificat *tendențele schimbării calității creșterii economice*. Pentru țările dezvoltate *indicatorul principal* este *competitivitatea economiilor* respective.

Problema cardinală constă în depășirea tendințelor de degradare a reproducerii și în asigurarea unei *creșteri multiple a părții active a fondurilor fixe introduse*. Atunci va începe faza creșterii economice durabile. E necesar de a crea *tipul competitiv de reproducere*, apt de a asigura realizarea avantajelor concurențiale la toate nivelurile.

Avantajele comparative naturale sunt limitate și nu se reproduc, iar *avantajele concurențiale* legate de inovații, dezvoltarea capitalului uman, a intelectului, prin esența sa, *sunt dinamice și nelimitate*. *Conjugarea și integrarea avantajelor comparative și concurențiale sporesc radical competitivitatea țării în spațiul economic global*. Problema strategică constă în *formarea unei piețe de consum social orientată*.

O definiție unanim acceptată a competitivității nu există. *Competitivitatea este definită* ca o combinație a activității cu succes pe piețele mondiale cu creșterea nivelului de viață a populației. *Competitivitatea are și componentele sale*. Iar *globalizarea* poate fi privită din punctul de vedere al creșterii bruște a spațiului concurențial geoeconomic.

Referințe bibliografice

1. BELOSTECINIC, G., GUȚU, C. Competitivitatea economică în contextul dezvoltării durabile a Republicii Moldova. In: *Economica*. 2008, nr. 2, pp. 73-87. ISSN 1582-6260.
2. ЭПШТЕЙН, А. О научном подходе к конкурентоспособности российской экономики. В: *Вопросы экономики переходного периода*. 2006, № 2, сс. 98-108.
3. АМОСОВ, А.И. Конкурентоспособный тип воспроизводства: проблема формирования эффективной стратегии. В: *Вопросы экономики переходного периода*. 2006, № 8. сс. 22-29.
4. КОРМНОВ, Ю. О повышении конкурентоспособности экономики. В: *Экономист*. 2006. № 8. сс. 13-20. ISSN 0869-4672
5. ЮРКОВА, Е. Национальная конкурентоспособность в условиях глобализации. В: *Международный сельскохозяйственный журнал*. 2008, № 6, сс. 43-45. ISSN 0235-7801.

Recomandat spre publicare: 24. 01. 2013